

Národní cíle stanovené na základě hlavních cílů strategie „Evropa 2020“.

Hlavní překážky v jejich dosahování a navrhovaná řešení.

I. Úvod.

Dne 3. března 2010 zveřejnila Evropská komise (dále „Komise“ či „EK“) své Sdělení „Evropa 2020 - Strategie pro inteligentní, udržitelný a začleňující růst.“ Sdělení se stalo výchozím dokumentem pro stanovení dlouhodobé hospodářské strategie EU s výhledem do r. 2020. Tato tzv. „strategie Evropa 2020“ nahradí Lisabonskou strategii, jejíž časový horizont vyprší letošním rokem 2010.

Komise navrhla 5 základních či hlavních cílů strategie, jež mají být splněny do roku 2020:

- 1) Zvýšení míry zaměstnanosti populace ve věku 20-64 let minimálně na 75 %.
- 2) Navýšení investic do výzkumu a vývoje úroveň 3 % HDP.
- 3) Snížení energetické náročnosti ekonomiky nejméně o 20%, zvýšení podílu energie z obnovitelných zdrojů na energetickém mixu o 20 % a redukce emisí skleníkových plynů o 20 %, s možným navýšením redukčního cíle na 30% (za podmínky, že se ostatní ekonomicky rozvinuté státy zavážou ke srovnatelným redukčním závazkům a vyspělejší rozvojové země se adekvátně zapojí do tohoto úsilí).
- 4) Zvýšení počtu vysokoškolsky vzdělaných lidí ve věku 30-34 let ze současných 31 % nejméně na 40 % a snížení počtu žáků předčasně opouštějících vzdělávací systém ze současných 15 % na úroveň pod 10 %.
- 5) Snížení počtu obyvatel žijících pod hranicí chudoby o 25 %, tedy o 20 miliónů lidí.

Za účelem dosažení těchto cílů jsou navrhována opatření jak na úrovni EU, tak na úrovni členských států. Tato opatření jsou členěna do 7 tzv. vlajkových iniciativ. Vláda ČR bezprostředně v reakci na Sdělení Komise schválila rámcovou pozici k tomuto dokumentu, z níž vycházejí zástupci České republiky při projednávání této agendy v různých orgánech a formacích Rady EU.

Evropská rada 26. 3. 2010 schválila¹ pouze 3 z celkem 5 navržených hlavních cílů (zvýšení zaměstnanosti, klimaticko-energetické závazky a navýšení investic do výzkumu a vývoje na 3 procenta HDP). Schválení ostatních cílů bylo prozatím odloženo na červnovou Evropskou radu s tím, že jak o numerických hodnotách, tak o navržené metodice se povede další diskuse. Členské státy byly také vyzvány, aby si stanovily své vlastní národní závazky a identifikovaly svá slabá místa, a to v dialogu s EK tak, aby tyto návrhy mohla schválit červnová Evropská rada. Komise však navíc dává opakovaně najevo, že při jednáních směrem k letní Evropské radě bude operovat se všemi hlavními

¹ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/ec/113596.pdf

cíli, jak je navrhla ve svém Sdělení, a proto se předložený materiál zabývá všemi potenciálními cíly, k nimž se vláda ČR musí vyjádřit.

V současnosti směrem k letní Evropské radě (17.6.2010) souběžně probíhají následující procesy:

- 1) Jednání na celoevropské úrovni o podobě zbývajících hlavních cílů (sociální inkluze, oblast vzdělávání),
- 2) Stanovení národních cílů jednotlivých členských států k plnění již schválených hlavních cílů tak, aby je letní Evropská rada mohla ve spolupráci s Evropskou komisí schválit.
- 3) Debata na národních úrovních o tzv. úzkých hrdlech (bottlenecks), které jsou v tom kterém členském státě hlavními překážkami hospodářského růstu a růstu zaměstnanosti.
- 4) Diskuse o podobě tzv. Integrovaných směrů² (IGs) jež představují důležitý pilíř koordinace hospodářských politik. Schválené IGs se stanou jedním z vodítek pro vypracování národních programů reforem. Integrované směry by měly být schváleny červnovou Evropskou radou.
- 5) Dořešení praktické podoby nástrojů řízení strategie (pravomoci unijních orgánů při prosazování strategie, otázka podoby spolupráce Komise s jednotlivými členskými státy při stanovení národních cílů tak, aby jejich složením mohlo být dosaženo cílů celoevropských, či bilaterálním hodnocení stanovených reformních programů i následném hodnocení pokroků v rámci již přijatých programů apod.
- 6) V návaznosti na finanční situaci Řecka bude na celounijní úrovni, ale zejména mezi státy Eurozóny, probíhat debata o posílení koordinace hospodářské politiky.³

II. Kroky podniknuté na úrovni ČR za účelem stanovení národních cílů vyplývajících ze strategie „Evropa 2020“.

Za účelem stanovení národních cílů, identifikace hlavních překážek pro jejich naplňování a určení způsobu jejich dosahování, což je úkol pro členské státy vyplývající ze závěrů březnové Evropské rady⁴, zorganizoval Útvar ministra pro evropské záležitosti sérii setkání s představiteli zaměstnavatelů, zaměstnanců i akademické obce, s nezávislými odborníky, se zástupci dotčených rezortů a s nevládním sektorem. Dne 22. dubna se konalo neformální diskusní fórum zabývající se otázkami zaměstnanosti a dne 28. dubna setkání věnované problematice investic do výzkumu a vývoje. Dne 6. května se uskutečnila ve spolupráci s Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR veřejná konference zastřešující obě problematiky. Navíc byla tato témata projednávána na neformálních

² http://www.spcr.cz/files/cz/eu/ek/EU2020_-_guidelines_-_recommandation_en.pdf a http://www.spcr.cz/files/cz/eu/ek/EU2020_-_guidelines_II_-_proposition_en.pdf

³ Sdělení EK bylo zveřejněno dne 12.05.2010 "Sdělení o zavedení systému posílení koordinace hospodářské politiky založené na širším a hlubším dohledu členských států eurozóny (ve světle čl. 136 TFUE)"

⁴ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/ec/113596.pdf

jednáních na úrovni náměstků dotčených resortů a na výboru pro EU na pracovní úrovni. O problematice jednal i pracovní tým pro EU Rady hospodářské a sociální dohody.

Výši navržených národních cílů projednali zástupci ČR s představiteli Evropské komise vedené Michele Servozem, ředitelem odboru koordinace hospodářské politiky v GS Komise při bilaterálním jednání dne 29. dubna 2010.

Cíle strategie Evropa 2020 budou na úrovni ČR a ostatních členských států naplňovány v souladu s výše popisovanými Integrovanými směry, jejichž konečná podoba bude schválena až Evropskou radou 17. 6. 2010. Komise však očekává písemné vyjádření o výši národních cílů i o hlavních překážkách při jejich naplňování již na začátku června, a proto je tento materiál vládě předkládán v období konání parlamentních voleb v ČR. Komise si tuto skutečnost však uvědomuje a respektuje podmíněnost návrhů ČR. V podobné situaci si nachází několik dalších členských států.

III. Hlavní výzvy české ekonomiky.

Česká republika je relativně malou a vysoce otevřenou ekonomikou, podíl vývozu zboží a služeb na HDP dosahuje 80 %.⁵ Proto je česká ekonomika silně citlivá na vývoj globální ekonomiky a zejména na ekonomickou situaci u svých hlavních obchodních partnerů z EU.⁶

Dosažení národních cílů vyplývajících ze strategie Evropa 2020 je postaveno na předpokladu průměrného tempa hospodářského růstu minimálně na úrovni 3 %. Takového tempa růstu nelze dosáhnout, pokud nedojde k ozdravení globální ekonomiky a především k hospodářskému oživení hlavních obchodních partnerů České republiky.

Další podmínky nutné ke splnění cílů strategie Evropa 2020 má pod kontrolou vláda ČR. Jedná se o vyřešení čtyř zásadních problémů:

- 1) provedení střednědobé fiskální konsolidace;
- 2) zajištění dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí;
- 3) zvyšování konkurenceschopnosti;
- 4) snížení nepružností na trhu práce.

Uvedené interní výzvy české ekonomiky jsou vnitřně provázané a jejich úspěšné řešení představuje jeden z klíčových faktorů ovlivňujících růstový potenciál české ekonomiky. Z hlavních výzev vyplývá potřeba přijetí řady reformních opatření v oblasti, penzí, zdravotnictví, ve struktuře státního rozpočtu, na trhu práce, ve vzdělávání, výzkumu, vývoji a inovacích, ve větší atraktivitě podnikatelského a investičního prostředí či při snižování míry korupce v zemi. Řešení zásadních vnitročeských výzev navíc v řadě případů souzní s opatřeními nutnými pro naplnění cílů stanovovaných na základě strategie „Evropa 2020“. Výsledný vyšší růstový potenciál pak zpětně zvýší míru možné úspěšnosti při plnění těchto cílů.

⁵ Byť podíl vývozu zboží služeb na produkci představuje pouze 31 %: http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/statistika_upresnuje_predstavy_o_otevrenosti_ceske_ekonomiky

⁶ 85 % vývozu realizuje ČR s členskými státy EU, z čehož 38 % tvoří vývozy do SRN. Viz: [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/C4003261AE/\\$File/6001091201.xls](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/C4003261AE/$File/6001091201.xls)

Při snaze o odhad růstového potenciálu české ekonomiky v kontextu vývoje domácího hospodářství v období před hospodářskou krizí je třeba zdůraznit několik klíčových skutečností. Vysoký růstový potenciál i realizovaný růst české ekonomiky v období od rozšíření EU do vypuknutí recese byly důsledkem souběhu několika v budoucnu neopakovatelných faktorů, jejichž efekty se navzájem posilovaly. Šlo zejména o kombinaci silného globálního růstu, kulminaci hospodářského cyklu a především efekty vlastního rozšíření EU v podobě zvýšené poptávky ze strany hlavních obchodních partnerů ČR, vysokého přílivu přímých zahraničních investic a rovněž odstranění zbylé části netarifních překážek vývozu na společný trh po vstupu do EU. Po vstupu do EU se českým podnikům také usnadnil přístup na trhy řady třetích zemí, se kterými měla EU vyjednány lepší obchodní dohody. Klíčovými faktory konkurenceschopnosti české ekonomiky pak byly relativně vysoká kvalita infrastruktury (ve srovnání s ostatními novými členskými státy střední a východní Evropy), výhodná geografická poloha a především relativně nižší výrobní náklady a v případě průmyslu, jenž je z hlediska struktury českého hospodářství mimořádně důležitý, se pak jednalo o systém investičních pobídek.

Vzhledem k neopakovatelnosti uvedených podmínek a okolností bude potřeba pro nadcházející dekádu počítat s výrazně nižším růstovým potenciálem české ekonomiky, byť konvergence výkonu české ekonomiky k průměrné úrovni EU bude velmi pravděpodobně pokračovat. Vyšší relevanci také získává úspěšné řešení výše jmenovaných vnitřních výzev, jelikož i po ozdravení globální a evropské ekonomiky bude již řada z faktorů konkurenceschopnosti české ekonomiky z období po vstupu do EU neaktuální a naopak některá rizika pro konkurenceschopnost ČR naopak nabyta na intenzitě.

IV. Kvantifikované národní cíle ČR stanovené na základě strategie „Evropa 2020“. Překážky při jejich dosahování a návrh možných řešení.

IV. 1. Zaměstnanost.

Vláda ČR předloží EK národní cíl celkové míry zaměstnanosti ve výši 75% ve věkové skupině 20 – 64 let.

Problematiku zvyšování zaměstnanosti lze rozdělit do dvou pilířů. První se týká politiky zaměstnanosti a zvyšování zaměstnatelnosti české pracovní síly a druhý pak problematiku tvorby nových pracovních míst skrze vyšší konkurenceschopnost jako jeden z klíčových předpokladů pro hospodářský růst.

IV. 1. a) Pilíř „politika zaměstnanosti“.

Aktuální stav celkové zaměstnanosti, národní cíl celkové zaměstnanosti a národní dílčí cíle pro určité skupiny pracovníků.

V ČR činila celková míra zaměstnanosti populace ve věku 20-64 v roce 2008 72,4 %, pro rok 2010 je odhadována na 69,9 %. Tři scénáře vývoje míry zaměstnanosti vypracované Evropskou komisí uvádí pro ČR míru zaměstnanosti v roce 2020 v rozmezí 73,5 % (pesimistický scénář) až 75,9 % (velmi optimistický scénář). S ohledem na níže popsána specifika v oblasti zaměstnanosti si ČR zvolila tyto národní cíle:

Národní cíl celkové míry zaměstnanosti: 75 %.

Národní dílčí cíl míry zaměstnanosti žen: 65 %.

Národní dílčí cíl míry zaměstnanosti starších pracovníků: 55 %.

Národní dílčí cíl „snížení míry nezaměstnanosti mladých osob“ (15-24 let): snížení o třetinu oproti roku 2010

Národní dílčí cíl „snížení míry nezaměstnanosti osob s nízkou kvalifikací“: snížení o čtvrtinu ve srovnání s rokem 2010

Vývoj zaměstnanosti a vyhlídky do budoucna.

V období před hospodářskou krizí se v ČR podařilo významně zvýšit míru zaměstnanosti a přiblížit se splnění Lisabonských cílů zaměstnanosti. Přispěla k tomu řada faktorů, klíčový byl zejména silný hospodářský růst (4,5-6,8 % v letech 2004-2007), který napomohl vytvořit nová pracovní místa. Z pohledu nabídkové strany trhu práce přispělo ke zvyšování míry zaměstnanosti zejména postupné zvyšování důchodového věku a omezování předčasných důchodů, které vedlo k výraznému zvýšení míry zaměstnanosti starších osob. Silný hospodářský růst a reformy sociálního systému, které motivovaly k upřednostnění pracovního příjmu před sociálními dávkami, pak pomohly zvýšit i zaměstnanost některých dalších znevýhodněných skupin (dlouhodobě nezaměstnaných, nízkokvalifikovaných apod.). Dlouhodobá nezaměstnanost byla v letech 2007-2008 snížena na polovinu. Nabídka tuzemské pracovní síly dokonce nestačila pokrýt poptávku vyvolanou hospodářským růstem, a to jak početně, tak v některých odvětvích kvalitativně. Proto došlo i ke zvýšení počtu zahraničních pracovníků.

Pozitivní vývoj byl však přerušen nástupem finanční a hospodářské krize a jeho dopady na trh práce. Dopady byly zmírněny některými protikrizovými opatřeními (přechodné snížení sociálních odvodů pro zaměstnance s nízkým příjmem, implementace programů zkrácených pracovních úvazků spojených se vzděláváním), nicméně došlo k výraznému zvýšení nezaměstnanosti a snížení zaměstnanosti. Krize postihla zejména agenturní pracovníky, zahraniční pracovníky, starší pracovníky a negativně ovlivnila také příležitosti pro mladé osoby vstupující na trh práce. Vzhledem k sektorovým dopadům krize (stavebnictví, zpracovatelský průmysl) byli více postiženi muži než ženy.

Vývoj v příští dekádě závisí především na včasném výstupu z krize, a to nejen z pohledu hospodářského růstu, ale i z pohledu zaměstnanosti, přičemž oživení růstu zaměstnanosti tradičně zaostává (12-18 měsíců) za oživením ekonomiky. Po obnovení hospodářského růstu nad 3% by mělo dojít k postupnému opětovnému snížení míry nezaměstnanosti.

Ke splnění cíle zaměstnanosti však bude potřeba zapojit i další rezervy trhu práce, které spočívají zejména v nedostatečné motivaci sociálního systému ke vstupu na trh práce, v nízké podpoře při sladování rodinného a pracovního života, v neflexibilních pracovních-právních vztazích, v malé provázanosti potřeb trhu práce se vzdělávací soustavou a v mizivé dobrovolné účasti v programech celoživotního učení a v rekvalifikacích. Stejnou míru pozornosti bude nutné věnovat i zlepšování podnikatelského prostředí, podpoře živnostníků, zvyšování produktivity práce a snižování korupce, aby

v ČR nová pracovní místa stejně rychle vznikala, jako zanikala, a nebylo tudíž pro nikoho tragédií ztratit práci.

Oblasti se stanovenými dílčími cíli.

Při stanovování dílčích národních cílů v oblasti zaměstnanosti je nutné nalézt vhodnou rovnováhu mezi mírou ambice a realismu. Současně je třeba brát plně v úvahu demografické faktory, které plnění cílů zaměstnanosti výrazně ovlivní. Postupné snižování počtu osob v aktivním věku snižuje tlak na vytváření nových pracovních míst. Zároveň však budou budoucí pracovní místa obecně vyžadovat vyšší úroveň kvalifikace a dovedností pracovních sil. Dosažení cíle zaměstnanosti lze dosáhnout zejména zvýšením míry zaměstnanosti starších pracovníků, žen a znevýhodněných skupin na trhu práce a zvyšováním kvalifikace pracovních sil.

I v příštích letech bude pokračovat postupné zvyšování důchodového věku. U starších osob je tedy stále určitý prostor pro zvýšení zaměstnanosti, zejména u žen. Naopak u mládeže pokračuje trend vyššího zapojení do vzdělávání, včetně terciárního vzdělávání, což snižuje míru zaměstnanosti, zároveň má však pozitivní vliv na budoucí zaměstnatelnost mladé generace, i s ohledem na předpokládaný charakter budoucích pracovních míst. Negativní vliv na zaměstnanost bude postupně omezován snižováním podílu této věkové skupiny na celkové populaci.

Pokud jde o osoby ve středním věku, výrazný potenciál pro zvýšení zaměstnanosti vykazují zejména ženy navracející se na trh práce po rodičovské dovolené. Po odeznění krize bude nutné se zaměřit i na další pracovní rezervy, které tvoří některé znevýhodněné skupiny: osoby se zdravotním postižením, etnické menšiny, dlouhodobě nezaměstnaní, osoby s nízkou kvalifikací. Demografické trendy naznačují, že – v případě relativně brzkého obnovení hospodářského růstu – nastane opět potřeba využití zahraničních pracovníků. Přednost by však mělo mít využití výše zmiňovaných domácích pracovních rezerv, a tudíž bude nutné podrobit pečlivé analýze vztah dávkového systému s daňovými nástroji a pokračovat v uplatňování motivačních prvků v systémech sociálních ochrany, jakým se stala např. veřejná služba.

S ohledem na výše uvedené a v souladu s doporučeními jarní Evropské rady jsou proto navrženy další národní cíle pro následující skupiny: ženy, starší osoby, mládež a osoby s nízkou kvalifikací.

Pokud jde o ženy, míra zaměstnanosti v roce 2009 činila ve věkové skupině 20-64 let 61,4 %. Scénáře vypracované EK uvádějí možnou míru zaměstnanosti žen v roce 2020 v rozmezí 65,0-67,7 %.

U starších osob činila míra zaměstnanosti v roce 2009 46,8 %. Scénáře EK uvádějí možnou míru zaměstnanosti starších pracovníků v roce 2020 pro ČR 54,3-55,8 %.

U mladých osob není vhodné stanovovat cíl míry zaměstnanosti, a to vzhledem k výše zmiňovanému zapojení mladých osob do vzdělávání. V roce 2009 dosáhla míra nezaměstnanosti mládeže v ČR 16,7 %, zatímco v období před hospodářskou krizí se dostala i na úroveň pod 10 %.

Pokud jde o osoby s nízkou kvalifikací, cílem ČR bude zejména postupné snižování podílu této skupiny na pracovní síle (vzhledem k očekávaným potřebám trhu práce). Nicméně nadále budou existovat a budou vytvářena i pracovní místa pro nízkokvalifikované skupiny, a proto je třeba motivovat tyto osoby k zapojení do trhu práce, místo řešení situace přílivem zahraničních pracovníků. V roce 2009 dosáhla míra nezaměstnanosti této skupiny 17,3 %, což je výsoce nad průměrem EU (9,8 %).

Identifikace slabých míst

Z výše uvedených skutečností vyplývají i hlavní problémy, se kterými se bude muset trh práce v ČR v nejbližších letech vypořádat:

- Nedostatečný hospodářský růst (hospodářský růst pod 3% ročně nestačí na generování nových pracovních míst, zvýšení zaměstnanosti a snižování nezaměstnanosti);
- Nedostatečná pružnost trhu práce a provázanost politiky zaměstnanosti s dalšími politikami (např. lepší provázanost systému daní a dávek);
- Vysoké míra zatížení ceny práce nemzdovými náklady, které brání tvorbě pracovních míst zejména pro nízkopříjmové skupiny;
- Nedostatečná geografická a meziodvětvová mobilita pracovní síly, k níž částečně přispívá také rigidita trhu s bydlením v důsledku přetrvávajících bariér na trhu s byty;
- Nedostatečná a nevhodná struktura kvalifikace pracovní síly, neodpovídající potřebám trhu práce; nízká motivace zaměstnavatelů i zaměstnanců investovat do vzdělávání a rozvoje lidského kapitálu;
- Nízké zapojení žen s dětmi do trhu práce, zejména v důsledku relativně dlouhé rodičovské dovolené, malá podpora využívání práce na částečný úvazek a nedostatek služeb péče o děti;
- Nedostatečná motivace zaměstnavatelů k zaměstnávání znevýhodněných skupin (osob se zdravotním postižením, starších osob, mladých osob bez pracovní praxe apod.);
- Zneužívání a obcházení předpisů v oblasti zaměstnanosti ze strany některých zaměstnavatelů (např. zneužívání výhodných daňových podmínek OSVČ pro osoby v de facto zaměstnaneckém vztahu);
- Nedostatečná finanční i personální kapacita veřejných služeb zaměstnanosti rychle a účinně řešit nezaměstnanost.

Identifikace možných opatření ke splnění cílů

- Pokračování strukturálních reforem ke zpružnění trhu práce v souladu s principy flexicurity (nová úprava pracovněprávních vztahů na základě široké společenské shody, např. snížení minimální výpovědní lhůty, snížení výše odstupného, apod.); toto zvýšení flexibility pak vyvážit dalšími elementy flexicurity, zejména pak závazkem státu k zavedení plošně fungujícího systému celoživotního vzdělávání a rekvalifikací pro různé kategorie zaměstnanců, zejména v případě ztráty zaměstnání;

- Vytváření podmínek pro vyšší využívání kratších pracovních úvazků (např. formou slevy na sociálních odvodech apod.);
- Snížení odvodů na sociální pojištění zaměstnavatelů za zaměstnance s nízkými mzdami;
- Zavedení pobídek pro zaměstnávání znevýhodněných skupin také v systému veřejných zakázek;
- Přídatky na dítě u věkové skupiny 18 až 26 let transformovat na příspěvek na vzdělávání dětí, s cílem vytvořit tlak na rodinu, aby se děti vzdělávaly;
- Sladění daňových a dávkových systémů s cílem podpořit zájem o zaměstnání, snížit možnosti zneužívání sociálních dávek a současně zvýšit porodnost v České republice;
- Podpora sladování rodinného a pracovního života, zejména prostřednictvím podpory inovativních forem péče o děti, firemních školek a dále prostřednictvím flexibilních forem zaměstnání;
- Implementace strategie celoživotního vzdělávání, vytvoření uceleného systému finančních pobídek pro investování do lidského kapitálu;
- Sladování vzdělávacího systému s potřebami trhu práce v souladu s iniciativou Nové dovednosti pro nová pracovní místa;
- Zvýšení intenzity činnosti kontrolních úřadů na trhu práce s cílem bojovat proti nenahlášené práci a porušování pracovněprávních a dalších předpisů (např. zneužívání dohod o provedení práce při současném pobírání dávek v nezaměstnanosti);
- Nastavení podmínek proti zneužívání daňových výhod pro OSVČ pro osoby v závislém zaměstnání, omezení zneužívání členství v družstvech zahraničními pracovníky;
- Posilování kapacity veřejných služeb zaměstnanosti, s maximálním využitím prostředků Evropských fondů;
- Efektivní využití prostředků ESF, EGF a případných dalších existujících nástrojů ke spolufinancování aktivních opatření politiky zaměstnanosti.
- Zajištění potřeb v oblasti bydlení, zejména pro znevýhodněné skupiny domácností, jako předpokladu zvýšení mobility

IV. 1. b) Pilíř „konkurenceschopnost“

Aktuální stav a národní cíl pro r. 2020

Ačkoli EK nenavrhl žádný konkrétní cíl či indikátor, který by měřil míru konkurenceschopnosti EU v globální ekonomické soutěži, Česká republika předloží EK tři

dílčí cíle, které by měly zlepšit podnikatelské prostředí a zvýšit konkurenceschopnost českých firem a podnikatelů.

Vedle faktorů, jimiž se zabývají ostatní kapitoly tohoto dokumentu (zejména nabídka kvalifikované pracovní síly, vhodné podmínky pro investice do vědy a výzkumu (dále „VaV“), pružné pracovní trhy atd.) existují ještě další faktory s bezprostřední vazbou na konkurenceschopnost českých podniků, které do těchto kapitol nespádají, ale schopnost firem vytvářet nová pracovní místa zásadním způsobem ovlivňují. Jedná se především o problematiku administrativní zátěže, korupce, transparentních veřejných zakázek, vysokého zatížení odvody na sociální pojištění, prosazování pravidel hospodářské soutěže, dostupnosti zdrojů pro financování rozvoje malých a středních podnikatelů (vč. exportních a restrukturalizačních úvěrů) apod. Plán snižování administrativní zátěže podnikatelů je průběžně plněn, když k 31.12.2009 byla zátěž snížena o cca 13 %. Řada opatření je zúčastněnými resorty připravena, ale nebyla v důsledku očekávaného zkrácení funkčního období sněmovny a vlády již předložena. Lze předpokládat, že ke konci roku 2010 bude zátěž snížena o cca 17 %. Dne 13.5.2010 podepsal prezident V. Klaus „Návrh zákona, kterým se mění některé zákony ke zkvalitnění jejich aplikace a ke snížení administrativní zátěže podnikatelů“ Díky podepsanému zákonu klesne administrativní zátěž podnikatelů celkově o 20,05 %. To představuje sumu přes 1,3 miliardy korun ročně. S ohledem na níže popsána specifika v oblasti zvyšování konkurenceschopnosti si ČR zvolila tyto národní cíle:

Národní cíl snížení administrativní zátěže podnikatelů oproti r. 2005: 30 %.

Národní cíl zvýšení produktivity práce oproti r. 2010: 20 %.

Zkvalitňování podnikatelského prostředí

K tvorbě příznivých podmínek pro vytváření pracovních míst přispívá obecně stabilní a kultivované podnikatelské prostředí. To je formováno celou řadou faktorů. Pro zkvalitňování podnikatelského prostředí je mj. třeba podporovat rozvoj podniků s inovativním potenciálem, zlepšovat přístup k finančním prostředkům, usnadnit rozvoj rizikového kapitálu, zajistit lepší regulační prostředí, účinně bojovat proti korupci a zvýšit flexibilitu pracovního trhu.

Pro příznivé podnikatelské prostředí je klíčová kvalita regulace. V této oblasti je třeba zlepšovat podnikatelské prostředí odstraňováním administrativních překážek podnikání ve všech podobách, zpřehledňováním legislativy, elektronizací státní správy, snižováním administrativní zátěže, zjednodušením daňového systému, realizací dalšího zjednodušování pravidel a identifikací činností, které podnikatele finančně zatěžují i obtěžují. Z tohoto pohledu je žádoucí také průběžné zjišťování a následné odstraňování i nefinančních překážek v podnikání a rozvíjení nových způsobů jejich zjišťování. V souladu s transparentností rozhodování je důležité více podporovat principy otevřenosti a zapojování veřejnosti do procesů rozhodování. Velmi záleží rovněž na fungování a kvalitním výkonu veřejné správy.

Za účelem výrazného zpřehlednění byla například také v roce 2008 přijata novela živnostenského zákona, která mj. místo původních 125 volných živností zavedla jednu volnou živnost zahrnující 80 oborů činnosti, zrušila místní příslušnost živnostenských úřadů i povinnost používat registrační pokladny, převedla některé řemeslné živnosti pod

živnost volnou a u jiných zkrátila délku požadované praxe.⁷ Ke zvýšení atraktivnosti investičního prostředí České republiky a ke zlepšení konkurenceschopnosti českých zaměstnavatelů a v důsledku i ke zvýšení české zaměstnanosti přispělo i snižování sazby daně z příjmu právnických osob z 24 % na 19 %.⁸

V případě snižování administrativní zátěže podnikatelů koordinuje Ministerstvo průmyslu a obchodu na základě usnesení vlády č. 759 ze dne 11.7. 2007 plnění Plánu snižování administrativní zátěže podnikatelů s cílem snížit administrativní zátěž o 20 % do konce roku 2010 oproti zátěži změřené v roce 2005. Tento plán redukce nadbytečné administrativy v podnikání celkově počítal do roku 2010 s celkovou úsporou podnikatelům 16,7 mld. Kč ročně. Usnesením vlády ze dne 27. dubna 2010 č. 308 byla schválena pravidelná zpráva o plnění Plánu. Tímto usnesením bylo současně uloženo pokračovat v plnění plánu tak, aby byl sjednocen s cílem EU snížit administrativní zátěž do konce roku 2012 o 25 %. Důvodem pro tento postup je, že téměř polovina informačních povinností je dána předpisy EU, a proto je žádoucí nejen sledovat vývoj v EU, ale v rámci možností prosazovat minimalizaci takto vznikající zátěže i na evropské úrovni. Potenciál snížení administrativní zátěže plynoucí z těchto povinností tak závisí na implementaci opatření připravených v rámci Akčního programu na snižování administrativní zátěže podnikatelů v EU.

Zároveň bylo uloženo předložit vládě do 31. října 2010 návrh postupu, jakým bude provedeno přeměření administrativní zátěže. Cílem je posun od hodnocení kvantitativních ukazatelů k jejich kombinaci s ukazateli kvalitativními. Na základě uvažovaného přeměření administrativní zátěže je možné získat nový referenční rámec pro stanovení dalších cílů v této oblasti. A to cílů jak kvalitativních tak kvantitativních.

Důležitým nástrojem zlepšování regulace, který je používán primárně ve fázi plánování a přípravy regulace, je hodnocení dopadů regulace (dále „RIA“). Pomocí soustav metod RIA je možné vyhodnocovat různé varianty řešení dané problematiky mezi sebou, ale také nalézt optimální způsob řešení v rámci vybrané varianty. V ČR se hodnocení dopadů prostřednictvím RIA provádí od roku 2007. V současnosti je používání RIA obligatorní při přípravě návrhů právních předpisů pro ministerstva a ostatní ústřední správní úřady vždy, pokud řešením vzniknou věcné nebo finanční dopady, nebo vznikne, případně se změní administrativní zátěž. Vedle tzv. malé RIA a velké RIA jsou Zásady rozšířeny o tzv. jednoduché hodnocení dopadů regulace (existuje-li pouze jedno řešení, jde-li o tzv. čistou implementaci práva EU).

Součástí snahy o snížení administrativní zátěže je též připravována komplexní reforma daňového systému zahrnující reformy zdaňování příjmů a majetku, reformu daňového procesu a institucionální reformu. Při přípravě zákona o daních z příjmů bude důraz kladen na odstranění distorzí způsobených velkým množstvím výjimek a osvobození a na zamezení daňových úniků. V oblasti daňové správy představuje výrazný posun přijetí nového Daňového řádu.⁹ Záměrem nového zákona je transparentnější a jednoznačnější úprava správy daní s důrazem na snížení administrativní zátěže a posílení elektronické komunikace. ČR dále pracuje na vytvoření tzv. jednoho inkasního místa pro příjmy veřejných rozpočtů (projekt JIM), tedy nové soustavy správních orgánů pověřených výběrem příjmů do veřejných rozpočtů (zejména daní, cel a pojistného na veřejnoprávní pojištění). V konkrétní rovině je připravován implementační plán projektu JIM a návrh

⁷ Zákon č. 130/2008Sb., kterým byl novelizován živnostenský zákon 455/1991Sb.

⁸ K postupnému snižování docházelo mezi lety 2006 – 2010.

⁹ Nový daňový řád byl schválen a vyšel ve Sbírce zákonů jako zákon č. 280/2009 Sb.

věcného záměru kompetenčního zákona budoucí soustavy správních orgánů jednotného inkasního místa.

Síť kontaktních míst veřejné správy Czech POINT byla rozšířena na více než 3000 obecních a krajských úřadů, vybraná pracoviště České pošty, zastupitelské úřady, kanceláře Hospodářské komory a také na kanceláře notářů. Výrazné zjednodušení v oblasti komunikace podnikatelů s veřejnou správou pak přináší projekt datových schránek.

V oblasti snižování korupce byla v dubnu 2010 Ministerstvem vnitra vládě ČR předložena Zpráva o plnění úkolů Strategie vlády v boji proti korupci za období let 2008 až 2009. Zpráva byla vypracována na půdě tzv. Meziresortní koordinační skupiny pro boj s korupcí. Problematika korupce je řešena horizontálně a Ministerstvo vnitra v ní úzce spolupracuje se všemi ústředními orgány státní správy. Vláda svým usnesením č. 46 z 11. ledna 2010 schválila soubor protikorupčních opatření (tzv. „protikorupční balíček“) a svými usneseními č. 158 ze dne 22. 2. 2009 a č. 309 ze dne 27. 4. 2009 také sérii opatření k zprůhlednění a ke zvýšení transparentnosti veřejných zakázek. V plnění Strategie vlády v boji proti korupci je třeba pokračovat tak, aby došlo ke zvrácení negativního trendu ve vnímání korupce¹⁰ zejména v případě veřejných institucí.

Rozdíl v ekonomické úrovni ČR oproti „starým“ členským státům EU je dán, obdobně jako v ostatních „nových“ členských ekonomikách, markantně nižší hodinovou produktivitou práce.¹¹ Ta je zřejmě stále ještě důsledkem technologické zaostalosti vzniklé v období centrálně plánované ekonomiky vlivem neefektivní alokace výrobních faktorů. Procesy transformace, privatizace a restrukturalizace ekonomiky, vytvoření tržních mechanismů, přímé zahraniční investice, transfer technologií a adaptace ekonomických subjektů na nové podmínky vytvořily prostředí umožňující stále rychlejší zmenšování rozdílů v úrovni produktivit. Pro dlouhodobé zvyšování zaměstnanosti v ČR bude i zvyšování hodinové produktivity práce klíčové.

Konvergence produktivity práce je podmíněna zlepšením konkurenceschopnosti českých ekonomických subjektů. Konkurenční výhoda české ekonomiky je stále do značné míry založena na relativně nízkých nákladech práce. Postupně však dochází k vyčerpávání této výhody. Relativní jednotkové náklady práce se mezi roky 1995 až 2008 zvýšily ve vztahu k zakládajícím státům eurozóny („staré“ členské státy) z cca 30 % na více než 66 %, tedy více než dvojnásobně.

Stále platí, že z dlouhodobé perspektivy stabilního ekonomického výkonu je nezbytné, aby byl uskutečněn přechod na kvalitativně založenou konkurenceschopnost. Zde je třeba usilovat o synergii mezi jednotlivými částmi strategie „Evropa 2020“, tedy v rámci vytváření znalostní ekonomiky cestou investic do vědy a výzkumu, rozšíření a kvality terciárního vzdělávání, nárůstu počtu pracovníků i zvýšení efektivnosti vědeckých a výzkumných činností či hlubšího využívání moderních prostředků informačních technologií.

¹⁰ Viz. např. index vnímání korupce:

http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009/cpi_2009_table publikovaný Transparency International, kde ČR figuruje na 52. místě. Jako nejpalcivější oblast je pak vnímána korupce v oblasti veřejných institucí v ČR: <http://www.transparency.org/content/download/43788/701097>

¹¹ V r. 2008 dosahovala hodinová produktivita práce (coby přidaná hodnota na odpracovanou hodinu ve stálých cenách přepočteno na paritu kupní síly) v ČR 53,9 % ve srovnání s průměrem členských zemí před rozšířením v r. 2004 (EU-15).

Viz: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsieb040&plugin=1>

Identifikace slabých míst ovlivňující konkurenceschopnost českých firem a podnikatelů.

- Formální používání metody RIA – nedostatečné povědomí o důležitosti snižování administrativní zátěže na straně státní správy;
- Vysoká míra korupce:
 - Vysoký počet dotačních titulů;
 - Neprůhledná výběrová řízení;
 - Nedostatečný postih za nehospodárné nakládání s veřejným majetkem;
- Nedostatečný pokrok ve snižování administrativní zátěže;
- Vysoký podíl nemzdových nákladů na ceně práce;
- Nedostatek vysoce kvalifikované i nekvalifikované pracovní síly;
- Málo pružný pracovní trh a pracovněprávní vztahy;
- Nižší produktivita práce ve srovnání s průměrem EU;
- Nedostatečné propojení země kvalitní dopravní infrastrukturou;
- Nedostatečné využívání elektronické komunikace s orgány státní správy;
- Neefektivní obchodní soudnictví a zápisy do obchodního rejstříku;
- Nedostatek zdrojů pro rozvoj zejména malých a středních podniků.

Identifikace možných opatření ke splnění cíle.

- V oblasti administrativní zátěže:
 - Přeměření administrativní zátěže podnikatelů do konce roku 2011, na jehož základě bude stanoven způsob dosažení cíle do roku 2020;
 - Povinné hodnocení dopadů veškeré regulace týkající se podnikatelských subjektů před jejich schválením;
 - Důsledné provádění ex post vyhodnocení RIA s cílem ověřit, zda zvolený způsob řešení je efektivní, zda naplňuje cíl a účel, pro který byl přijat, zda je bez vedlejších či nechtěných efektů a s cílem zjistit případné problémy s implementací, akceptací a vynucováním;

- Pokračování v plnění cíle a snížení administrativní zátěže do roku 2010 o 20%, resp. do roku 2012 o 25%;
 - Zavedení dnů právní účinnosti;
 - Větší zapojení veřejnosti do přípravy vládních dokumentů a zajištění participace veřejnosti na přípravě vládních dokumentů prostřednictvím např. Podnikatelské rady;
- V oblasti korupce:
 - Racionalizace dotačních titulů a celkové snížení prostoru pro korupci omezením míry administrativního rozhodování;
 - Zřízení veřejného elektronického přístupu k informacím o výběrových řízeních a posílit tím jejich transparentnost;
 - Rozšíření kompetenci Nejvyššího kontrolního úřadu o prověřování zákonnosti hospodaření i na regionální a komunální úrovni;
 - Vyloučení z veřejných zakázek firem, které se prokazatelně dopustily korupčního jednání.
 - V oblasti podnikatelského prostředí:
 - Vypracovat dlouhodobou strategii zvyšování konkurenceschopnosti ČR, která by zajistila inteligentní, udržitelný růst ekonomiky ČR a ze které budou vycházet níže uvedené nástroje;
 - Zvyšování efektivní obsazenosti průmyslových zón, které jsou již připraveny pro nové investory, avšak nejsou obsazeny, a tím podpořit i vznik nových pracovních míst. V této souvislosti je možné stanovit kvantifikovaný cíl např. dosáhnout do roku 2020 80% obsazenosti průmyslových zón, což odpovídá desetiprocentnímu nárůstu oproti roku 2010¹²;
 - Posílení přílivu přímých investic prostřednictvím systému investičních pobídek v ČR a udržení tempa přílivu investic a s tím spojený nárůst počtu vytvořených pracovních míst (dlouhodobá proinvestiční strategie), a to do odvětví s vysokou přidanou a technologickou hodnotou;
 - Rozvoj a zkvalitnění stávající energetické infrastruktury;
 - Zjednodušení daňové soustavy i správy dokončením projektu jednoho inkasního místa;

¹² Pozn.: Obsazenost průmyslových zón nemůže dosáhnout 100%. Uvádí se, že při plné obsazenosti je zóna zaplněna z cca 85%, jelikož do celkové plochy jsou zahrnuty rovněž stavby typu infrastruktura, komunikace, ČOV, parkoviště, zelené plochy, apod., na kterých nevznikají výrobní haly.

- Zlepšování páteřní sítě základní dopravní infrastruktury;
- Garance splatnosti faktur veřejného sektoru podnikatelům do 30 dnů;
- Zavedení povinnosti platit DPH pouze z uhrazených faktur;
- Zkrácení lhůty pro vznik firmy a její zápis do obchodního rejstříku;
- Zjednodušení procesu výstupu z podnikání s využitím zkušeností s aplikací nové úpravy insolvenčního řízení.;
- Zjednodušit a učinit méně nákladným současný systém ochrany duševního vlastnictví;
- Prozkoumání možností pomoci držitelům práv, zejména malým a středním podnikům (dále „MSP“), účinně a efektivně chránit své duševní vlastnictví např. prostřednictvím vytvoření portálu nebo helpdesku, služícího k poradenství soukromého sektoru;
- Zvýšení flexibility trhu práce;
- Zlepšení nabídky vysoce i nízko kvalifikovaných pracovních sil;
- Zajištění dostatečného objemu finančních prostředků na dobudování sítě TEN-T s cílem zajistit napojení všech regionů na kvalitní síť silniční a železniční dopravy. K tomu je třeba využívat všechny dostupné zdroje včetně prostředků soukromých na základě partnerství veřejného a soukromého sektoru;
- Efektivní využívání finančních prostředků EU na spolufinancování infrastrukturních projektů;
- Podpora výstavby sítě terminálů kombinované a multimodální dopravy včetně veřejných logistických center, podpora výstavby terminálů v rámci integrovaných dopravních systémů v osobní dopravě a vytváření podmínek pro větší využívání nemotorové dopravy v rámci dopravní obslužnosti.
- Zpracování národního Střednědobého plánu rozvoje dopravní infrastruktury s dlouhodobým výhledem.

IV. 2. Investice do výzkumu a vývoje.

Aktuální stav a národní cíl pro r. 2020.

Investice do výzkumu a vývoje představovaly v ČR v r. 2009 1,54 % HDP (oproti 1,77 % EU-27, 1,9 % v rámci EU-15 či 2,29 v rámci OECD) a tento podíl tak od r. 2006 de facto stagnuje. Podíl veřejných výdajů na výzkum a vývoj vyjádřený v % HDP přitom činil v roce 2009 0,67 %¹³ a soukromé investice představovaly 0,87 %.

Vláda ČR předloží EK národní cíl investic do výzkumu a vývoje ve výši 2,7 % HDP.

Vývoj v oblasti financování výzkumu, vývoje a inovací.

Inovace, efektivní aplikace výsledků výzkumu a vývoje a zavádění nových technologií do praxe představují jeden z hlavních předpokladů konkurenceschopnosti. Evropa jako celek dlouhodobě v této oblasti zaostává za ostatními globálními hráči, především za Spojenými státy americkými a Japonskem, v poslední době ve stále narůstající míře i za Čínou, Indií a Brazílií. Tato disparita se ještě prohlubuje v důsledku globální ekonomické krize a odráží se i v intenzitě financování výzkumu a vývoje vyjádřené procentuálním podílem HDP.

Jednou z hlavních příčin současného stavu je rozdíl ve financování výzkumu a vývoje z podnikové sféry, jež od roku 2000 pokleslo v EU, avšak podstatně vzrostlo v USA, Japonsku a Číně. Důvod spočívá hlavně v tom, že odvětví špičkových technologií, jež je spojeno s intenzivním výzkumem, je v EU méně rozsáhlé. Budování znalostního hospodářství vyžaduje strukturální změny se zaměřením na vyšší intenzitu výzkumu a vývoje v rámci odvětví a větší podíl odvětví špičkových technologií na hospodářství EU. K tomu je nutné v EU podpořit rámcové podmínky příznivé pro rozvoj rychle rostoucích malých a středních podniků v oblasti špičkových technologií, rozvoj evropských trhů vstřícných k inovacím a levnější přístup k patentování na úrovni celé EU.

Zatímco Lisabonská strategie stanovila pokrytí investic z celkové sumy ze dvou třetin soukromým sektorem a jednou třetinou sektorem veřejným, nová Strategie Evropa 2020 pro růst a zaměstnanost již toto členění neobsahuje.

ČR přikládá efektivnímu zvyšování investic do výzkumu a vývoje velký význam. V roce 2009 došlo k novelizaci zákona č. 130/2002 Sb. o podpoře výzkumu, vývoje a inovací. Díky této novelizaci, která představuje reformu v dané oblasti, byl nastaven nový rámec poskytování finanční podpory pro výzkum, vývoj a inovace z veřejných prostředků. Nový systém by měl napomoci efektivnímu přenosu výsledků výzkumu a vývoje do praxe, podpořit efektivnější využití vynaložených prostředků a zabezpečit návratnost investic. Dále byla pro období 2009 až 2015 dne 8. června 2009 usnesením č. 729 schválena vládou Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky.

Identifikace slabých míst

- Nedostatečné financování oblasti výzkumu, vývoje a inovací (dále „VaVaI“), a to zejména ze soukromých zdrojů;

¹³ V roce 2010 by tento podíl měl dosáhnout 0,66 %, v roce 2011 pak 0,63% a v roce 2012 0,60 %.

- Nedostatečné povědomí o významu výzkumu pro rozvoj společnosti;
- Nízká vůle podniků investovat do VaV a inovací (v poslední době narůstá počet firem produkujejících inovace, které z VaV nevycházejí, např. design);
- Nedostatek přímých i nepřímých pobídek pro podniky k investicím do výzkumu;
- Nekoordinované řízení systému VaVaI, nedostatek komunikace mezi všemi zúčastněnými v procesu VaVaI;
- Nedostatek koordinace priorit národních politik s prioritami evropských politik VaVaI;
- Nedostatek spolupráce mezi VŠ, AV ČR, výzkumnými institucemi a podniky;
- Nedostatečná vzdělanost manažerů ve VaVaI v řídicích dovednostech – to vede například k neschopnosti motivovat mladé vědce k setrvání v kariéře výzkumného pracovníka; malý výskyt oddělení zabývajících se řízením výzkumu na VŠ a ve výzkumných institucích;
- Nedostatek vysokoškolsky vzdělaných pracovníků v technických oborech;
- Slabá rozvinutost systému návaznosti inovačního procesu na výzkum a zpětné vazby;
- Nedostatečné profinancování zavádění poznatků z výzkumu do praxe;
- Neefektivní využití výsledků vědeckovýzkumných aktivit pro vývoj inovačních produktů;

Identifikace možných opatření ke splnění cílů.

Finanční opatření.

- Investiční cíl 1% HDP z veřejných zdrojů do VaVaI splnit v roce 2020;
- Vytyčit odpovídající investiční cíl alokace strukturálních fondů investovaných do VaVaI v příštím programovacím období;
- Vytvořit přímé pobídky pro soukromý sektor pro investice do VaV ;(vytvořit program společných iniciativ týkající se výzkumu a vývoje mezi soukromým a veřejným sektorem – např. financování 50/50 veřejný/soukromý sektor pro projekty VaVaI);
- Vytvořit voucher program pro MSP („nákup“ výzkumu u výzkumných organizací pro malé a střední podniky);

- Vytvořit program návratových grantů pro výzkumné pracovníky pracující v zahraničí a grantů pro úspěšné mladé výzkumné pracovníky;
- Zlepšit přístup inovativních firem k finančním prostředkům, což zahrnuje zlepšování podmínek pro rozvoj rizikového kapitálu.

Opatření na úrovni politik a řízení systému.

- Podpořit dynamiku spolupráce ve znalostním trojúhelníku na úrovni politik a programů;
- Podpořit koordinaci národních, evropských a mezinárodních politik konkrétními mechanismy respektujícími zapojení všech účastníků výzkumného a inovačního procesu;
- Snížit byrokratický přístup při řízení vysokých škol a administrativní zátěž pro vědeckou obec;
- Přilákání investic do inovačních klastrů¹⁴, které přispějí ke vzniku nových i dalších již fungujících klastrů, které umožní podnikatelům větší teritoriální záběr;
- Zakládání tematických inovačních sítí, posílení role klastrů (užší spolupráce průmyslové sféry a VŠ a výzkumnými institucemi);
- Podporovat užší vazby institucí VaVaI s podnikovým sektorem, významnou úlohu by měly sehrát vědeckotechnické parky, podnikatelské inkubátory a centra pro transfer technologií;
- Směřování programů Technologické agentury k transferu výsledku VaV do podnikatelské sféry;
- Využít metod portfoliového řízení a projektového řízení s jasně měřitelnými finančními očekáváními směrem k vynaloženým prostředkům;
- Dopracovat strategii pro inovace, která bude v souladu se Strategií Evropa 2020 a orientovat investice do prioritních oblastí Národní politiky VaV a inovací;
- Vyhodnocovat inovační činnost na základě indikátoru inovační výkonnosti, který bude významným kvantitativním nástrojem pro sledování dosažených výsledků a bude doplňovat ukazatel sledující veřejné i soukromé investice do výzkumu a vývoje a inovací. Tento indikátor by měl dát do souvztažnosti investice na VaVaI a výstupy a dopady těchto investic na zlepšování inovačního potenciálu ČR. V tomto indikátoru by se tedy objevil např. podíl podniků, které se zabývají inovačními aktivitami, počet přihlášených patentů, export high – tech produkce apod;

¹⁴ Klastry jsou chápány jako možnost snížení nákladů zainteresovaných subjektů prostřednictvím sdílení některých služeb nebo společných nákupů a především spoluprací na vytvoření nových technologií, produktů atd.

- Zlepšit koordinaci mezi veřejným a soukromým sektorem v oblasti výzkumu a inovací;
- Podporovat projekty PPP k posílení financování VaVaI;
- Vytvoření mechanismů pro snadný a rychlý přenos znalostí do praxe;

Legislativní opatření.

- Zavést nepřímé pobídky pro podniky investující do VaVaI - pro podniky - uplatnění odpočtu ze základu daně na nakupované služby u VŠ a výzkumných organizací;
- Zavedení odpočitatelné položky pro náklady vynaložené na nákup výsledků výzkumu ze strany soukromé sféry (zacíleno zejména na malé a střední podniky).

IV. 3. Zvyšování energetické účinnosti.

Byť je zvyšování energetické účinnosti jedním z hlavních cílů strategie Evropa 2020, chybí v jejím rámci metodologie pro dosažení cílového stavu. Model, na němž EK postavila predikci vývoje spotřeby elektrické energie pro ČR, nebyl ze strany ČR přijat s ohledem na jeho nerealističnost. Proto je tento cíl postaven na již platné legislativě a navazuje na proces zvyšování energetické účinnosti tak, jak tento v ČR již probíhá.

Zvyšování energetické účinnosti je v rámci strategie Evropa 2020 součástí hlavního cíle, jenž vyplývá z již chváleného klimaticko-energetického balíčku.

Národní cíl pro r. 2020.

Úspora spotřeby primárních energetických zdrojů v roce 2020 ve výši 3,7 - 5,7 %.

Dosavadní vývoj – zvyšování energetické účinnosti.

V říjnu 2006 EK vydala Akční plán pro energetickou účinnost, který stanovuje rámec pro politiky a **opatření vedoucí k 20% úsporám na roční primární energetické spotřebě EU v roce 2020.**

Údaje o předpokládaných úsporách ve spotřebě primárních energetických zdrojů zobrazuje následující tabulka. Data vychází z údajů Aktualizované Státní energetické koncepce (SEK), která pracuje s referenčním scénářem zpracovaným v srpnu 2008 a upraveným z důvodu dopadů ekonomické krize s předpokladem dosažení původních trendů do roku 2020. Vzhledem k tomu, že návrh Státní energetické koncepce není v současnosti schválen a stále probíhají technická jednání o některých jejích bodech, lze následující údaje brát pouze jako informativní.

Tabulka úspor ve spotřebě primárních energetických zdrojů

(PJ)	2005*	2006*	2007*	2008*	2009**	2010	2015	2020
Spotřeba PEZ	1856	1879	1902	1900	1830	1836	1866	1924
Max. úspory v KSE	4	10	15	20	23	27	49	67
Max. úspory v PEZ	6	16	25	33	38	45	81	111
Max. úspory v % PEZ	0,3	0,8	1,3	1,7	2,1	2,4	4,3	5,7
Optimální úspory v % PEZ	0,3	0,8	1,3	1,7	2,1	2,4	3,0	3,7

* skutečnost

** očekávaná skutečnost

PEZ primární energetické zdroje

Úspory v KSE - hodnota úspor v konečné spotřebě energie

Úspory v PEZ - hodnota úspor ve spotřebě primárních energetických zdrojů

Výše uvedené hodnoty maximálních úspor v konečné spotřebě energie (KSE), resp. ve spotřebě primárních energetických zdrojů (PEZ) jsou převzaty, resp. odvozeny z referenčního scénáře návrhu „Aktualizace Státní energetické koncepce“. Tento materiál byl zpracován Ministerstvem průmyslu a obchodu, oponován v meziresortním připomínkovém řízení a na Ministerstvo životního prostředí bylo zasláno oznámení ve smyslu zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí. Po schválení materiálu „Aktualizace Státní energetické koncepce“ vládou ČR pravděpodobně v průběhu letošního roku by se předpokládané hodnoty maximálních úspor, resp. přepočtené max. hodnoty úspor v KSE a PEZ staly závaznými.

Z výše uvedených předpokladů vyplývá, že ČR je schopna, na základě své výchozí pozice a tuzemských možností dosáhnout díky racionalizačním opatřením maximální úspory ve výši až 5,7 % spotřeby primárních energetických zdrojů v roce 2020. Optimální výše úspor se dá očekávat nižší, cca ve výši 3,7%. I tato předpokládaná optimální hodnota roční úspory je téměř 3x vyšší než v roce 2007.

Dosavadní vývoj – emise skleníkových plynů.

V roce 2008 vypustila Česká republika do atmosféry 137 miliónů tun emisí skleníkových plynů. Vyplývá to z národní inventarizace skleníkových plynů, jejíž výsledky odeslalo Ministerstvo životního prostředí dne 15. dubna 2010 Sekretariátu Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu. Oproti roku 2007 došlo k poklesu emisí o 6,9 %, což představuje snížení o 10 miliónů tun. V porovnání s rokem 1990 se emise skleníkových plynů snížily o 28,7 %¹⁵. V rámci Kjótského protokolu se Česká republika zavázala snížit v období let 2008 – 2012 emise o 8 % v porovnání s rokem 1990.

Průběžné cíle v oblasti zvyšování energetické účinnosti.

Pro stanovení cílů a přijetí opatření, které k jejich naplnění povedou je nutné schválit návrh aktualizace Státní energetické koncepce vládou ČR. Dle návrhu aktualizované Státní energetické koncepce bude ČR v zájmu zvýšení energetické účinnosti usilovat o splnění následujících následující podrobnějších cílů:

- Zrychlení a následná stabilizace ročního tempa poklesu elektroenergetické náročnosti české ekonomiky na jednotku HPH (hrubá přidaná hodnota) s předpokladem jejího snížení do roku 2050 až na úroveň 30 % stavu proti roku 2005. Dále celkové snížení elektroenergetické náročnosti české ekonomiky na jednotku HPH oproti roku 2005 o 40 % do roku 2020 a o 55 % do roku 2030. Usilovat o to, aby kolem roku 2020 byla energetická náročnost ČR na úrovni průměru EU-27;
- Prosazení plnění národního akčního plánu energetické účinnosti a plnění národního ročního indikativního cíle v kumulativním objemu úspor energie přijatého pro rok 2016 ve výši 71,43 PJ a do r. 2030 zvýšení podílu úspor na celkovou roční hodnotu ve výši cca 80 PJ;

¹⁵ Údaj zahrnuje i sektor LULUCF (Využívání krajiny, změny ve využívání krajiny a lesnictví).

- Zvyšování tepelně-izolační vlastnosti bytových domů a úsilí o snížení spotřeby energie na jejich vytápění až o 30 % do roku 2030 ve srovnání s rokem 2005;
- Zajištění výstavby všech nových budov po roce 2020 jako nízkoenergetických. Do roku 2050 zabezpečení rekonstrukce významné části (až 70 %) stávajících budov na nízkoenergetický standard;
- Podpora železniční nákladní dopravy s cílem zvýšit její podíl na celkové přepravě na delší vzdálenosti. Podpora veřejné osobní dopravy s cílem zachovat její podíl na celkové přepravě. Snížení energetické náročnosti nákladní dopravy optimalizací logistických procesů pomocí podpory výstavby sítě veřejných multimodálních logistických center;
- Zajistit finanční prostředky pro výstavbu a rozvoj kvalitní dopravní infrastruktury a modernizaci dopravního sektoru jako celku.

Identifikace slabých míst – zvyšování energetické účinnosti:

- Slabá místa v rámci zvyšování energetické účinnosti vycházejí ze Státní energetické koncepce. V současné době je tak hlavním slabým místem skutečnost, že aktualizovaná Státní energetická koncepce nebyla ještě schválena. Důvodem jsou stále ještě probíhající technická jednání.

Bude doplněno po dodání příspěvku ze strany MPO.

Identifikace možných opatření ke splnění cílů – zvyšování energetické účinnosti:

- Přímé nástroje státní podpory pro dosažení úspor:
 - Dotace na zateplování domů, instalace solárně-termických kolektorů, nízkoemisních kotlů na biomasu a účinných tepelných čerpadel - program Zelená úsporám. Po ukončení programu Zelená úsporám (předpoklad po 31.12. 2012) vyhodnotit reálné dopady na spotřebu tepla v domácnostech a na základě vyhodnocení navrhnout další programy a opatření;
 - Nástrojem státu pro podporu oprav, modernizací a rekonstrukcí panelových bytových domů je program Státního fondu rozvoje bydlení. Dále, podporovat technologii nuceného větrání s rekuperací;
 - Dotace na pořízení energeticky úsporných systémů vytápění – podporovat instalaci tepelných čerpadel a dále mikrokogenerací tam, kde není dostupná síť CZT, v rámci disponibilních nástrojů států: státní programy Státního fondu životního prostředí, čerpání prostředků z příslušných operačních programů (např. OP Životní prostředí);

- Vypracovat a schválit do konce roku 2010 národní akční plán energetických úspor obsahující podrobné programy pro realizaci úspor v jednotlivých sektorech hospodářství a oblastech spotřeby.
- Ekologická daňová reforma (dále „EDR“):
 - Ekologická daňová reforma – postupné rozšíření prvků EDR by mělo integrovat do cen energií základní externality a současně tlakem na ceny energií stimulovat k úsporám;
 - V souladu s legislativou EU týkající se zdanění energetických výrobků a elektřiny realizovat tzv. ekologickou daňovou reformu při zachování stejného přístupu k různým formám užití a výroby energií a nezvyšování daňového břemene. Základem by vždy mělo být vyhodnocení předcházející etapy a dodržení principu daňové neutrality. Rovněž v teplárenství přistoupit k národní ekologické reformě v souladu s legislativou EU a přihlížet ke klíčovému problému teplárenství, a to zatížení velkých teplárenských zdrojů již zavedenými daněmi a poplatky, které se nevztahují na lokální výrobu tepla.
- Stimulace ke změně chování spotřebitelů a k efektivní spotřebě:
 - Zpracování studie efektivnosti instalace inteligentních měřících systémů v distribučních soustavách a analýza navazujících opatření v domácích rozvodech a instalacích umožňující maximální využití úsporných efektů;
 - V návaznosti na rozvoj inteligentních měřících systémů zajistí Energetický regulační úřad další rozvoj regulovaných tarifů a struktur, které budou s dostatečnou účinností promítat nákladové efekty v oblasti spolehlivosti a využití sítí do tarifů. V této souvislosti zváží diferenciaci sazeb za systémové služby nebo tarifů za distribuci pro konečné zákazníky podle charakteru spotřeby a možností přerušitelné, resp. říditelné, dodávky;
 - Zvýšení transparentnosti a srozumitelnost cenových podmínek jednotlivých produktů pro konečné spotřebitele pomocí srovnávacích informačních systémů (kalkulátory, cenové analýzy a srovnání) a standardizace požadavků na informace a účtování;
 - Implementace směrnice o stanovení rámce pro určení požadavků na ekodesign výrobků spojených se spotřebou energie a směrnice o štítkování spotřebičů. Seznam spotřebičů s povinným štítkováním bude v návaznosti na evropskou legislativu rozšiřován;
 - Rozšíření výuky na základních a středních školách o oblast spotřeby energií, energetické účinnosti a možností jak úspor dosáhnout v běžném chování spotřebitelů.
- Další opatření a nástroje:
 - První aktualizace Národního akčního plánu energetické účinnosti, sumarizace a návrh opatření ke zvýšení energetické efektivity;

- Prosazování kodexů a standardů ztrát v přenosových a distribučních sítích vedoucí k jejich snížení v rámci přirozené obnovy sítí;
- Prověřování dodržení standardů minimálních účinností nových výroben;
- Stanovení minimálních a cílových parametrů energetické náročnosti budov jako jedno z hodnotících kritérií výběru projektů na výstavbu nových a rekonstrukci existujících veřejných budov;
- Zavedení prověřování energetické účinnosti tepelných zařízení a systémů spotřeby energií do kolaudačních postupů ve stavebním řízení;
- Zlepšení výrobních procesů z hlediska energetické efektivity prostřednictvím poskytování dotací na realizaci projektů zavádění tzv. „Monitoringu & Targetingu“ (tj. systematické sledování skutečné spotřeby energií, surovin a meziproduktů a vyhodnocování reálné spotřeby z hlediska cílových hodnot) v rámci Státního programu na podporu úspor energie;
- Zásadní zvýšení počtu energetických auditorů a osob oprávněných k posuzování energetických projektů. Nastavení systému jejich dalšího vzdělávání, pravidelného ověřování znalostí nové legislativy i technologií a kontroly kvality jejich činností;;
- Aktualizace dopravní politiky ČR do konce tohoto roku a příprava nové dopravní politiky ČR na období po roce 2013 s cílem zohlednit současné trendy a nové výzvy v sektoru dopravy a reagovat na připravovanou novou dopravní politiku EU na období 2011-2020 a revizi politiky transevropské dopravní sítě (TEN-T).
- Zavádění inteligentních dopravních systémů (ITS) ve všech druzích dopravy.

Identifikace možných opatření ke splnění cílů – snižování emisí skleníkových plynů:

- Dosažení cíle má být uskutečněno v sektorech EU ETS (celoevropský cíl – 21 % oproti 2005 bude zajištěn pomocí lineárně se snižujícího množství přidělovaných povolenek pro všechny zařazené podniky) a mimo EU ETS (cíl se liší dle velikosti HPD/obyvatele pro jednotlivé ČS od (-20 do +20%)). Pro ČR je cíl mimo EU ETS +9%. Pro ČR by měl být cíl pro sektory mimo EU ETS splnitelný (zhruba 1/3 celkových emisí);
- V sektorech mimo EU ETS (zemědělství, doprava, malé průmyslové a lokální zdroje vytápění) jistě existuje v ČR potenciál v řádu několika milionů tun, ale neexistuje jeden účinný nástroj díky celkové různorodosti těchto sektorů. Zde je nutné také počítat s tím, že bude část malých zařízení z EU ETS po roce 2012 vyčleněna¹⁶ a každý členský stát (dále „ČS“) na ně musí aplikovat jiný účinný nástroj – např. uhlíková daň, dobrovolné dohody, apod;

¹⁶ Zařízení s ročními emisemi pod 25 000 t CO₂.

- V případě přechodu EU na 30 % redukční závazek, bude záležet především na způsobu rozdělení tohoto navýšení mezi jednotlivé členské země.

IV. 4. Vzdělání.

Aktuální stav a národní cíle pro r. 2020.

Poměr vysokoškolsky vzdělané populace v rámci populace 30 – 34letých představoval v r. 2008 15,4 %. Vzdělávací systém pak v současnosti předčasně opouští 5,6 % žáků.

Celkový počet poprvé zapsaných do terciárního vzdělávání přesáhl 95 tisíc studentů, ovšem zatímco počet poprvé zapsaných na vysoké školy se zvýšil o více než 15 tisíc, na vyšších odborných školách zaznamenali pokles zhruba 1000 studentů. Díky tomu se podíl poprvé zapsaných z odpovídajících věkových kohort v roce 2009/2010 zvýšil na 61,5 % na vysokých školách (ISCED 5A) a snížil na 7,5 % na vyšších odborných školách (ISCED 5B). Dokonce i po odpočtu odhadu zdvojených (opakovaných) zápisů mezi programy 5A a 5B (jde zhruba o 2 procentní body) je zřejmé, že podíl poprvé zapsaných do terciárního vzdělávání v roce 2009/2010 přesáhl dvě třetiny populace odpovídajícího věku.

Vláda ČR předloží EK národní cíl poměru lidí ve věku 30-34 let s terciárním vzděláním ve výši 32 %.

Vláda ČR předloží EK národní cíl poměru žáků předčasně opouštějících vzdělávací zařízení ve výši 5,5 %.

Očekávaný vývoj

Při posuzování možného snížení míry předčasných odchodů ze vzdělávání je třeba vycházet ze skutečnosti, že tento ukazatel vykazuje v případě ČR již dnes velmi nízké hodnoty. Dlouhodobě patří ČR mezi 4 členské státy s nejnižším ukazatelem¹⁷ (ČR, SK, PL, SI) a s 5,6 % se ČR již dnes nachází výrazně pod cílovou hodnotou pro rok 2020. Je tedy zřejmé, že do roku 2020 může dojít již jen k velmi malému poklesu v řádu desetin procenta. Proto byl národní cíl pro ČR stanoven na 5,5 %.

Spíše než o konkrétní opatření pro zlepšení této situace bude pozornost zaměřena na aktuální vývoj této hodnoty a okamžitou reakci při případném zvyšování procenta předčasných odchodů ze vzdělávání.

V případě cíle zvýšit podíl vysokoškolsky vzdělané populace ve věku 30-34 let jsou odhady EK s výhledem na r. 2020 pro ČR všeobecně podhodnocené.¹⁸ Vycházejí totiž z jednoduchých extrapolací a nereflktují proces masifikace terciárního vzdělávání a dynamiku růstu počtu přijatých studentů (*enrollment rate*) i absolventů (*graduation rate*), k nimž došlo po roce 2000 a především v posledních pěti letech. Tyto faktory se nemohly ve vstupech pro extrapolace ze strany EK projevit. Tuto situaci také nemohou reflektovat ani poslední dostupná data z roku 2008. Vlna přechodu struktury studia z dlouhého pětiletého magisterského na model složený z bakalářského (3 roky) a navazujícího magisterského (2 roky) probíhala intenzivně do roku 2005, v roce 2008 ji můžeme považovat za téměř ukončenou. Jejím výsledkem je nárůst osob s terciárním vzděláním především však v mladší populaci. Rostoucí podíl terciárně vzdělané populace ve věku 30–34 let se tedy bude do roku 2020 určitě zvyšovat, ovšem nikoli lineárně v závislosti na

¹⁷ Průměrný ukazatel v případě celé EU činil v roce 2008 14,9 %

¹⁸ EK ve svých predikcích předpokládá, že daná hodnota se zvýší z 15,4 % v roce 2008 na 18,0 % v roce 2020.

růstu v letech 2000–2008¹⁹. Po zohlednění těchto faktorů byl pro r. 2020 definován národní cíl podílu osob ve věku 30-34 let s vysokoškolským vzděláním ve výši 32 %. Tato hodnota vychází z analýz aktuálního stavu, je považována za realistickou a současně významně přispívá k dosažení cílové průměrné evropské hodnoty - stanovené na 40%.

Identifikace slabých míst

- Naplnění stanoveného národního cíle pro dosažení 32% osob ve věku 30-34 let s terciárním vzděláním, který je významně ovlivněn kombinací poklesu demografické křivky a naopak rostoucí nabídky terciárního vzdělávání, mohou zkomplikovat především tři faktory:
 - pokles počtu studentů, zapsaných do terciárních studijních programů;
 - nízký počet úspěšně ukončených studií, tedy snížení míry dokončování procesu terciárního vzdělávání;
 - podfinancování sektoru terciárního vzdělávání.
- Při plnění výše uvedeného cíle nelze však opomíjet kvalitu studia a úroveň znalostí, které si absolventi ze studia odnášejí. Udržení a zvýšení kvality terciárního vzdělávání je velkou výzvou zejména s ohledem na kombinaci populačně stále slabších ročníků a naopak zvyšující se kapacity vzdělávacích institucí.

Identifikace možných opatření ke splnění cílů.

- Otevření a zajištění přístupu ke studiu různě znevýhodněným skupinám, tzn. finanční pomoc studentům z ekonomicky znevýhodněného prostředí a zlepšení podmínek pro studium studentů se specifickými potřebami;

¹⁹ 1) Kohorta 30-34 letých v roce 2010 jsou ti, kteří byli 19-ti letí (první vstup na VŠ) v letech 1995-1999. Pro ně vychází čistá míra vstupu do roku 2010 cca 20-25 % = cca 22%.

2) Kohorta 30-34 letých v roce 2015 jsou ti, kteří byli 19-ti letí (první vstup na VŠ) v letech 2000-2005. Pro ně vychází čistá míra vstupu do roku 2015 cca cca 40%.

3) Kohorta 30-34 letých v roce 2020 jsou ti, kteří byli 19-ti letí (první vstup na VŠ) v letech 2006-2009. Pro ně vychází čistá míra vstupu do roku 2020 cca 45%.

Pokud bude vzata v úvahu skutečnost, že ČR má v porovnání s některými jinými ČS relativně nižší míru dokončování procesu terciárního vzdělávání (cca 70 %), nicméně že tato míra nebude dále dramaticky klesat, lze provést následující jednoduchý výpočet:

$$2010: 0.22 \times 0.70 = 15\%$$

$$2015: 0.40 \times 0.70 = 28\%$$

$$2020: 0.45 \times 0.70 = 31.5\%$$

Dle výběrového šetření pracovníků ČSÚ (národní LFS budou představovat zdrojovou databázi pro uvedený ukazatel EU), již v roce 2008 mělo vysokoškolské (terciární) vzdělání 15,6 % předmětné věkové skupiny, roce 2009 přibližně pak 17 % (definitivní údaje za rok 2009 budou známy na konci dubna) a v roce 2010 lze předpokládat přibližně s 18 % - 20 % (což dokládají i údaje ÚIV). Modelové výpočty, s nimiž pracuje skupina vysokých škol MŠMT a které byly také použity při přípravě DZ VŠ 2011-2015, dále ukazují, že ukazatel (podíl vysokoškolsky – terciárně vzdělané populace ve věku 30-34 let) bude již v roce 2015 kolem 30 % a v roce 2020 může dosáhnout i hodnoty 35 %.

- Lepší naplňování principů celoživotního učení, tedy otevření přístupu ke studiu „nestandardním“ skupinám studentů prostřednictvím podpory studijních programů v kombinované a distanční formě a nastavení procesů uznávání předchozího vzdělání;
- Zvýšení kvality výuky, které přispěje ke snížení neúspěšného ukončení studia, kdy opatření by měla být také učiněna na úrovni středních škol.

IV. 5. Redukce chudoby.

Aktuální stav a národní cíl pro r. 2020 (stávající struktura příspěvku nutně vychází ze stále ještě neukončených diskusí na úrovni EU).

V návaznosti na jednání proběhlá v uplynulých týdnech v pracovních orgánech Rady a s přihlédnutím k převažujícímu přístupu většiny členských zemí se navrhuje, aby ČR stanovila své národní cíle snižování chudoby s využitím 3 indikátorů:

- 1) míra ohrožení chudobou;
- 2) míra materiální deprivace;
- 3) podíl osob žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby.

Konkrétní kvantitativní cíle stanovené s využitím těchto indikátorů budou ze strany ČR stanoveny v další fázi jednání s EK – bilaterálně i v rámci orgánů Rady.

1) Míra ohrožení chudobou.

Tento indikátor je definován jako podíl osob s čistým příjmem menším než 60% národního příjmového mediánu (po sociálních transferech). Míra ohrožení chudobou musí být vždy vyhodnocována ve vztahu k hranici „ohrožení chudobou“. Indikátor je sledován v členění dle věku (celkově, 0 -17, 18 - 64, 65+) a podle pohlaví (populace starší 18 let).

Ve srovnání se zeměmi EU se ČR řadí mezi členské státy s nejnižší mírou relativní chudoby. Podle posledních dostupných dat z roku 2008 (EU-SILC) bylo v ČR ohroženo chudobou 9,1% osob (průměr EU-27 17%, EU-25 16%). Významnými faktory nízké míry relativní chudoby v ČR je nízká míra diferenciací příjmů a poměrně vysoká efektivita sociálních transferů..

S ohledem na tuto relativně i absolutně nízkou hodnotu má ČR omezený prostor pro jeho další snižování. Zaměření pouze jen na tento indikátor by si vyžádalo posilování redistribučního charakteru daňového a sociálního systému, což by bylo v rozporu s nutnými stimuly pro zvýšení míry zaměstnanosti. Zároveň by mohlo negativně působit na veřejné finance a ekonomický růst. Vzhledem k uvedenému a tomu, že dlouhodobé statistiky hodnot tohoto ukazatele v čase příliš nemění, by měla Česká republika usilovat o jeho udržení na úrovni roku 2008 (2010) a případně zabránit výrazným odchylkám od této úrovně.

Stanovení Evropského cíle snížení chudoby pomocí pouze tohoto indikátoru, který je orientován pouze na příjmovou a ekonomickou dimenzi chudoby, nereflektuje

všechny aspekty chudoby. Proto ČR doporučuje a podporuje využití dalších zvolených indikátorů.

2) Materiální deprivace.

Indikátor se vztahuje k části populace, která postrádá nejméně 3 položky z níže uvedeného seznamu:

Domácnosti si nemohou dovolit:

- 1) uhradit nečekaný výdaj;
- 2) jeden týden dovolené mimo domov v roce;
- 3) jídlo s masem nebo jeho vegetariánským ekvivalentem každý druhý den;
- 4) adekvátně vytápět dům, či byt;
- 5) pračku;
- 6) barevnou televizi;
- 7) telefon;
- 8) osobní automobil, a
- 9) mají nedoplatky (např. na nájemném nebo hypotéce)

Uvedené položky lze dle jejich charakteru rozdělit do dvou skupin:

- nedostatek zboží dlouhodobé spotřeby (položky č. 5., 6., 7., 8.) a
- „napjatá výdajová situace“ (položky 1., 2., 3., 4. a 9.).

Prostřednictvím spotřeby je chudoba vyjádřena přímo, bez vazby na příjmy (relativně i absolutně). Uvedené komodity nejsou vnímány jako luxus či nadstandard (životní styl charakterizovaný jako dobrovolná skromnost do statistiky nezasahuje). Příčinou materiální deprivace může být:

1. nedostatečná hladina příjmů;
2. sekundární chudoba, tedy výdaje za zbytné věci nebo nevhodná struktura výdajů.

Použití tohoto indikátoru umožňuje přesněji diferencovat životní standardy napříč členskými státy EU, na rozdíl od indikátoru „míry ohrožení chudobou“, který je postaven na hranicích chudoby definovaných na národní úrovni.

Míra ohrožení chudobou v ČR je na velmi nízké úrovni (viz předchozí bod), je proto vhodné se na národní úrovni zaměřit i na vybrané segmenty chudoby. Ukazatel materiální deprivace se jeví v této souvislosti a podmínkách ČR jako relevantní, neboť dokresluje stav chudoby v ČR. Na rozdíl od indikátoru „míry ohrožení chudobou“ se tento indikátor soustředí na možnosti domácností nebo jednotlivců pořídit si určité komodity.

Indikátor je sledován dle věku (0 -17, 18 - 64, 65+), pohlaví (u populace starší 18 let) a příjmových skupin (pod či nad prahem „ohrožení chudobou“ – příjem menší než 60% mediánu národního ekvivalizovaného příjmu na spotřební jednotku).

Podle posledních údajů Eurostatu (2008) se ČR nacházela cca na průměru EU:

MD celkově: 17 % - EU 27, 16,2 % - ČR;

MD dětí ve věku 0-17: 20 % - EU27, 19 % - ČR;
MD osob 65+ : 16 % - EU 27, 18 % - ČR;
MD osob neohrožených chudobou (2008): 13 % - EU27; 13 % - ČR

Horší situace je u materiální deprivace osob ohrožených chudobou, kde ČR překračuje poměrně významně evropský průměr (MD osob ohrožených chudobou (2008): 41 % - EU27; 50 % - ČR).

Cílem České republiky bude přinejmenším udržet dosavadní úroveň materiální deprivace a případně další snížení této úrovně.

3) Podíl osob žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby

Indikátor vyjadřuje podíl osob žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby k celkovému počtu osob příslušné věkové skupiny. Indikátor je sledován v kategoriích dle věku (děti 0-17, dospělí 18-59) a podle pohlaví. Tento indikátor souvisí s možnostmi přístupu na trh práce. Ačkoliv zaměstnanost (zvláště pak mezi ženami) v EU v posledních desetiletích vzrůstala, přetrvávají obavy, že ne všechny domácnosti participují na tomto pozitivním trendu.

Polarizace mezi domácnostmi, kde vydělávají dva lidé, a domácnostmi bez zaměstnané osoby se z hlediska sociálního začleňování stává problémem. Uvedený indikátor se soustředí na dvě věkové skupiny, pro které je absence kontaktu s prací problémem jak v současnosti tak v budoucnosti, a dále je problémem i v oblasti potenciálního příjmu.

Podle údajů Eurostatu z roku 2008 žilo v domácnosti, kde nebyl nikdo zaměstnaný téměř 9,2 % populace EU ve věku 18-59 let a 9,2 % dětí 0-17 roků. V případě ČR se pak jedná o cca 6,0 % populace ve věku 18-59 a 7,4 % dětí ve věku 0-17 roků.

Nezaměstnanost rodičů, zejména je-li dlouhodobá, velmi nepříznivě ovlivňuje chudobu jejich dětí, resp. zvyšuje ohrožení příjmovou chudobou u rodin s dětmi. Dle údajů Českého statistického úřadu jsou domácnosti se závislými dětmi ohroženy chudobou více než domácnosti bez dětí. Chudoba rodin s dětmi může být významná v rodinách, kde je pouze jeden rodič ekonomicky aktivní, přičemž neaktivita druhého je dána jak nezaměstnaností tak péčí o dítě, která může být preferovanou volbou nebo skutečností vynucenou vnějšími okolnostmi (např. nedostupností předškolních zařízení a služeb péče o děti, malou dostupností zkrácených úvazků).

U neúplných rodin je ohrožení chudobou dáno především absencí příjmu druhého, tj. nepřítomného, rodiče. Ohrožení příjmovou chudobou zpravidla roste také s počtem dětí v rodině. Nejrizikovější skupinu mezi domácnostmi bez zaměstnané osoby tvoří zejména rodiny s nezaopatřenými dětmi.

Cílem České republiky bude snížit počet osob žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby.

Identifikace slabých míst.

Na úrovni EU byly hlavní výzvy pro ČR v boji s chudobou a sociálním vyloučením definovány naposledy v letech 2009 a 2010 v rámci Společné zprávy o sociální ochraně a

sociálním začleňování.²⁰ Na další slabá místa v oblasti sociálního začleňování poukazuje i Ekonomický přehled ČR ze strany OECD, který byl zveřejněn 6. 4. 2010.

- Vyšší míra chudoby dětí (16% - údaje EU SILC 2007; 13 % - údaj EU-SILC 2008);
- Vyšší míra ohrožení chudobou:
 - u nezaměstnaných (ČR - 48%; EU - 42% dle EU-SILC 2008);
 - u neúplných rodin s nejméně 1 dítětem (ČR - 40 %, EU – 35 % dle EU-SILC 2008);
 - v domácnostech se 2 dospělých osob se 3 a více dětmi (EU - 26%; ČR – 19% dle EU-SILC 2008)
- Stárnutí obyvatelstva a jeho negativní vliv na dlouhodobou udržitelnost veřejných financí (nutná reforma důchodového systému a zdravotní péče);
- Slabá místa v bytové politice: téměř neexistující sektor sociálního bydlení, neexistence strategie prevence bezdomovectví (osoby bez přístřeší jsou většinou dlouhodobě nezaměstnané), narůstající problém se sociálně vyloučenými lokalitami;
- Nedostatek opatření k vytváření pracovních příležitostí pro starší pracovníky, přijímání těchto osob míst a zvýšení jejich zaměstnatelnosti;
- Nízká podpora sladování pracovního a rodinného života a slabá motivace sociálního a daňového systému ke vstupu či návratu na trh práce, zejména žen;
- Chybějící opatření k zlepšení situace osob ve znevýhodněných regionech a lokalitách;
- Zlepšit koordinaci mezi zdravotní a sociální péčí a mezi jednotlivými zúčastněnými stranami, zlepšit přístup ke službám dlouhodobé péče, mj. zajištěním dostatečného počtu a kvality personálu.

Další možné problémy při stanovení cílů chudoby:

- Neaktuálnost dat (poslední známé údaje jsou z roku 2008, EU – SILC) a nemožnost vyhodnotit nedávný vývoj a současný stav míry ohrožení chudobou a sociálním vyloučením v ČR v důsledku finanční a hospodářské krize;
- Vztahy mezi jednotlivými indikátory – pozitivní výsledky u jednoho indikátoru mohou znamenat zhoršení výsledků u jiného indikátoru (např. vztah mezi indikátorem míry ohrožení chudobou a indikátorem míry ohrožení pracovní chudobou (in work poverty risk));
- Ekonomický růst ČR a na něj navazující nezaměstnanost v důsledku ekonomické krize. Vývoj v příštím desetiletí bude závislý především na rychlosti odeznění krize;
- Nutnost reformy důchodového systému směřující k zajištění finanční udržitelnosti tohoto systému v dekádě 2010-2020 a zejména v následujících dekádách;

²⁰ http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/2009/cons_pdf_cs_2009_07503_1_cs.pdf

- Situace veřejných rozpočtů ČR bude v příštích letech ovlivňovat tvorbu opatření směřujících k dosažení cílů podpory sociálního začleňování a snižování chudoby vzhledem k očekávanému omezení výdajů na sociální dávky;
- Nedostatečná úroveň institucionálního zajištění procesů hodnocení a řešení problémů chudoby a sociálního vyloučení, tj. nedostatečné zapojení všech zainteresovaných aktérů politiky sociálního začleňování se zaměřením na komplexní řešení problémů na všech úrovních (národní, regionální, místní).

Demografický vývoj a možnosti ČR při snižování počtu osob ohrožených chudobou či materiálně deprivovaných do roku 2020

Do roku 2020 se v ČR zvýší celkový počet obyvatel (dle střední varianty demografické projekce obyvatelstva Českého statistického úřadu z roku 2009) o cca 330 tis. na 10 758 tis. Významný nárůst o cca 610 tis. (o 39,2 %) na 2 166 tis. zaznamená populace nad 65 let. Zvýšení o cca 43 tis. na 2 160 tis. osob se projeví i v mladší věkové skupině do 19 let. V ekonomicky aktivním věku 20 – 64 let naopak počet obyvatel klesne o cca 323 tis. na 6 470 tis.

V roce 2020 dojde téměř k vyrovnání podílů nejmladší skupiny do 19 let a skupiny občanů nad 65 na celkové populaci. U starších občanů se podíl zvýší ze 14,9 % v roce 2009 na 20,1 % v roce 2020. Ve věkové skupině 20 – 64 let se podíl na celkovém počtu obyvatel sníží o 5 procentních bodů na 59,9%.

Tento vývoj není pro snižování počtu osob ohrožených chudobou, materiálně deprivovaných osob a počtu osob žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby příliš příznivý.

Dle posledních dostupných údajů Eurostatu je v ČR ohroženo chudobou 941 tis. osob (9,1 %) a materiálně deprivovaných osob 1 678 tis. (16,2 %). Po odpočtu osob, které jsou ohrožené chudobou a zároveň materiálně deprivované (467 tis.) byl Evropskou komisí stanoven základ 2 150 tis. osob (20,7 % populace), ze kterého by měla ČR dle EK snížit chudobu a materiální deprivaci u cca 360 – 430 tis. osob (každý pátý nebo šestý občan ze stanoveného základu).

Pokud se vezme v úvahu demografický vývoj, který není v úvahách EK zohledněn, bude nezbytné do roku 2020 v ČR snížit chudobu či materiální deprivaci ze základu 2 230 tis. o 370 až 450 tis. osob, tj. snížení podílu osob z 20,7 % na 16,6 % – 17,3 % z celkové populace.

Vzhledem k významnému nárůstu populace nad 65 let (u které je podíl materiální deprivace vyšší) a poklesu počtu osob v ekonomicky aktivním věku, bude i při předpokládané rostoucí míře zaměstnanosti na 75 % uvedené snižování chudoby a materiální deprivace obtížné. Kromě toho bude zřejmě problematické najít odpovídající opatření pro cílené snižování počtu materiálně deprivovaných osob.

Aby se České republice podařilo snížit celkový počet osob ohrožených chudobou o cca 80 tis., bylo by nutné do roku 2020 snížit dosud známou „míru chudoby“ v ČR vypočítanou z příjmů za rok 2007 alespoň o 1 p. b., tj. na 8 %. Při zachování „míry chudoby“ na 9 % (nejnižší ze všech zemí EU) by se po zohlednění demografického vývoje počet „chudých osob“ (s příjmem pod hranicí 60 % národního vyrovnaného příjmu na spotřební jednotku) zvýšil o cca 30 tis.

Z uvedeného je zřejmé, že bude potřeba snižovat zejména počet osob materiálně deprivovaných (*tento úsudek zatím nebere v úvahu využití třetího alternativního indikátoru – podíl osob žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby – v kombinaci s indikátory míry*

ohrožení chudobou a míry materiální deprivace; metodiku kombinace těchto ukazatelů a míry pro EU-27 a jednotlivé členské země připravuje v současné době Eurostat).

Identifikace možných opatření ke splnění cílů

- Pokračování strukturálních reforem ke zpružnění trhu práce v souladu s principy flexicurity (nová úprava pracovněprávních vztahů na základě široké společenské shody); zvýšení flexibility vyvážené závazkem státu k zavedení plošně fungujícího systému celoživotního vzdělávání pro různé kategorie zaměstnanců, zejména v případě ztráty zaměstnání;
- Snížení odvodů na sociální pojištění zaměstnavatelů za zaměstnance v nízkokvalifovaných profesích s relativně nízkými mzdami;
- Důchodová reforma, která přispěje k zajištění přiměřených příjmů ve stáří. Reforma systému zdravotnictví;
- Zavedení pobídek pro zaměstnávání znevýhodněných skupin v systému veřejných zakázek;
- Přídatky na dítě ve věkové skupině 18 až 26 let transformovat ve formu podpory vzdělávání, která vytvoří rovné příležitosti v přístupu ke vzdělání (studiu);
- Sladění daňových a dávkových systémů k podpoře vysoké zaměstnanosti a současně vysoké porodnosti;
- Podporování rozvoje institutů, které v systému pomoci v hmotné nouzi motivují osoby déle setrvávající v hmotné nouzi změnit svoji nepříznivou situaci, udržují a rozvíjejí jejich sociální a pracovní návyky a zvyšují jejich připravenost začlenit se na trh práce (veřejná služba);
- Zvyšování finanční gramotnosti obyvatel - zajištění dostupnosti základního vzdělávání a poradenství v oblasti finanční gramotnosti, vybudování fungujícího systému finančního vzdělávání na základních a středních školách;
- Odstraňování překážek v motivaci rodičů ke vstupu a setrvání na trhu práce prostřednictvím podpory harmonizace pracovních a rodinných rolí, spočívající zejména v:
 - zajištění a rozvoji místně a finančně dostupných služeb péče o děti zejména ve věku 0,5 – 4 roky:
 - nové typy služeb péče o děti (např. institut akreditované pečovatelky či miniškolky²¹, zřízením speciálních tříd v MŠ nebo integrace věkové skupiny dětí ve věku od 2 let mezi tříleté;

²¹ tj. formu služeb péče o děti na nekomerčním základě, pro max. 4 děti ve věku do 7 let, kterou by mohl zřídit zaměstnavatel, nezisková organizace, obec nebo církev. Miniškolka by mohla být zřízena i v bytě pečovatelky za

- rozvoj stávajících typů služeb péče o děti – zjednodušení hygienických a prostorových požadavků pro provozování služeb a stanovení kvalifikačních požadavků v rámci živnostenského podnikání; nastavení podmínek fungování jeslí;
- daňové zvýhodnění zaměstnavatelů poskytujících či zajišťujících svým zaměstnancům zákonem upravené a vymezené služby péče o děti.
 - vytvoření podmínek pro podporu a vyšší využívání kratších pracovních úvazků;
 - koncipování daňových a dávkových systémů a délky dovolené při péči o dítě tak, aby byla tato opatření více motivující pro návrat rodiče na trh práce.
- Posílení systému primární, sekundární a terciární prevence alkoholových a nealkoholových závislostí;
- Rozvíjení metod a aplikace sociální práce, především sociálních služeb, pro podporu skupin se specifickými potřebami;
- Opatření na ochranu osob starších 65 let, jejichž počet se významně zvýší do roku 2020 (o cca 610 tis.), zejména žen, u nichž je míra ohrožení chudobou ve věkové kategorii nad 65 let již dnes nadprůměrná.

stanovených podmínek, náklady na zřízení a provoz hradí zřizovatel, rodiče přispívají zřizovateli podle dohody. Zároveň zavést daňové výhody pro zřizovatele formou daňově uznatelných nákladů.